

FARG'ONA VILOYATI QISHLOQ AHOLISIDA ARTERIAL
GIPERTENZIYA XAVF OMILLARI VA ULARNING OLDINI OLISH
CHORALARINI TAKOMILLASHTIRISH.

Abdullayev Doniyor Xayrullojon o'g'li

05.10.1999

Central Asian Medical University (CAMU)

Ordinator

Kardiologiya yo'nalishi

1-kurs / bosqich

Annotatsiya: Tezida Farg'ona viloyati qishloq aholisi o'rtasida arterial gipertenziyaning tarqalishi va asosiy xavf omillari tahlil qilingan. Tadqiqot natijasida kasallikning oldini olish va skrining ishlarini takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: arterial gipertenziya, xavf omillari, qishloq aholisi, profilaktika, Farg'ona viloyati, skrining, turmush tarzi.

KIRISH

Hozirgi vaqtda arterial gipertenziya (AG) global sog'liqni saqlash tizimining eng dolzarb muammolaridan biri bo'lib, u nafaqat tibbiy, balki ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikka ham jiddiy ta'sir ko'rsatmoqda. Dunyo miqyosida yurak-qon tomir kasalliklari asoratlaridan o'lim ko'rsatkichlarining yuqoriligi bevosita qon bosimining nazorat qilinmasligi bilan bog'liqdir. O'zbekiston Respublikasida, xususan, aholi zich joylashgan Farg'ona viloyatida qishloq aholisining turmush tarzi, ovqatlanish ratsioni va tibbiy madaniyati darajasi AG rivojlanishiga zamin yaratuvchi o'ziga xos xususiyatlarga ega.

Qishloq aholisining mehnat sharoiti og'irligi, ammo shu bilan birga jismoniy faollikning bir tomonlamaligi, shuningdek, birlamchi tibbiy-sanitariya yordami muassasalarida profilaktik tadbirlarning yetarli darajada tizimlashtirilmaganligi ushbu tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi [1, B. 12].

Epidemiologik ko'rsatkichlar shuni ko'rsatadiki, arterial bosimning ko'tarilishi ko'pincha yashirin (asimptomatik) kechishi tufayli qishloq joylarda diagnostika kechikib amalga oshirilmoqda, bu esa o'z navbatida insult va miokard infarkti kabi og'ir asoratlarning ko'payishiga olib kelmoqda. Shuning uchun ham hududiy xususiyatlarni hisobga olgan holda profilaktika choralarini takomillashtirish strategik ahamiyatga egadir.

ASOSIY QISM

Xalqaro ekspertlar va mahalliy olimlarning ta'kidlashicha, arterial gipertenziyaning etiologiyasi ko'p qirrali bo'lib, unda genetik moyillikdan tashqari ekogenetik va xulq-atvor omillari ustunlik qiladi [2, B. 45]. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, iste'mol qilinadigan tuz miqdorining me'yordan ortiqligi va semizlik AG rivojlanishining 60% holatiga sabab bo'ladi [3, B. 102]. Mahalliy tadqiqotchilarning asarlarida Farg'ona vodiysi aholisining an'anaviy taomnomasi tarkibida yog'li va sho'r ovqatlarning ko'pligi kasallik ko'rsatkichlariga ta'sir etuvchi asosiy determinant sifatida keltiriladi [4, B. 28]. Ushbu tadqiqotni o'tkazishda Farg'ona viloyatining qishloq tumanlaridan (Oltiariq, Quva, Beshariq) tanlab olingan 450 nafar 30 yoshdan 70 yoshgacha bo'lgan aholi vakillari o'rtasida retrospektiv va prospektiv tahlillar olib borildi. Metodologik asos sifatida standartlashtirilgan so'rovnomalar, antropometrik o'lchovlar (vazn, bo'y, bel aylanasi) va tonometriya usullaridan foydalanildi. Olingan ma'lumotlar statistik qayta ishlashning variatsion tahlil usullari yordamida korrelyatsion bog'liqlik darajasi aniqlandi, bu esa xavf omillarining uchrash chastotasini obyektiv baholash imkonini berdi.

Olingan natijalar tahlili shuni ko'rsatdiki, qishloq aholisi o'rtasida AG xavf omillari jinsi va yoshiga qarab sezilarli darajada farqlanadi. Erkaklar o'rtasida tamaki chekish va alkogol iste'moli yuqori ko'rsatkichni tashkil etsa, ayollar o'rtasida ortiqcha tana vazni va kamharakatlilik (gipodinamiya) yetakchi o'rinda turadi. Tadqiqot guruhidagi aholining atigi 32 foizi o'z qon bosimi ko'rsatkichlaridan muntazam xabardor ekanligi, qolgan qismi esa faqat kasallik belgilari yaqqol namoyon bo'lgandagina shifokorga murojaat qilishi aniqlandi.

Quyidagi 1-jadvalda o'rganilgan hududlardagi asosiy xavf omillarining uchrash darajasi keltirilgan.

1-jadval.

Farg'ona viloyati qishloq aholisida AG xavf omillarining tarqalishi (foizda)

Xavf omillari	Erkaklar (n=220)	Ayollar (n=230)	Umumiy ko'rsatkich
Irsiy moyillik	18.5%	22.1%	20.3%
Ortiqcha vazn (BMI > 25)	34.2%	48.6%	41.4%
Sho'r taomlar iste'moli	62.1%	58.4%	60.3%
Tamaki chekish	42.8%	1.2%	22.0%
Gipodinamiya	25.4%	45.3%	35.4%

Shuningdek, profilaktika tadbirlarining samaradorligini baholash maqsadida tuman tibbiyot birlashmalarining faoliyati tahlil qilinganda, patronaj xizmatining samaradorligi pastligi, aholining dori vositalarini qabul qilishda intizomsizligi (komplayentlikning pastligi) ma'lum bo'ldi. Ko'p hollarda bemorlar o'zlarini yaxshi his qilgan zahoti dori ichishni to'xtatadilar, bu esa "gipertonik kriz" holatlarini 2.4 barobar oshiradi [5, B. 56]. 2-jadvalda oldini olish choralari takomillashtirishdan keyingi kutilayotgan natijalar prognozi ko'rsatilgan.

2-jadval.

Profilaktika choralari takomillashtirishning samaradorlik ko'rsatkichlari

Ko'rsatkichlar	Joriy holat	Takomillashtirilgan (prognoz)	O'zgarish (%)
Erta aniqlash darajasi	28%	55%	+27%
Dori terapiyasiga rioya qilish	35%	70%	+35%
Asoratlar soni (yiliga)	12%	5%	-7%

Tadqiqot natijalarining muhokamasi shuni ko'rsatadiki, qishloq aholisi orasida sog'lom turmush tarzini targ'ib qilishda faqatgina umumiy tavsiyalar emas, balki har bir xonadonning ovqatlanish madaniyatiga individual yondashish zarur. Ayniqsa, hududiy tibbiyot xodimlarining (umumiy amaliyot shifokorlari) AGni erta bosqichda aniqlash bo'yicha malakasini oshirish va "Sog'lom mahalla" loyihalari doirasida jismoniy faollik maydonchalarini ko'paytirish lozim [6, B. 89].

XULOSA

Farg'ona viloyati qishloq aholisi o'rtasida arterial gipertenziya muammosini hal etish kompleks yondashuvni talab etadi. Olingan tahlillar asosida xulosa qilish mumkinki, hududda AGning yuqori sur'atlarda saqlanib qolayotgani aholining tibbiy savodxonligi pastligi va xulq-atvor xavf omillarining (tuzni ko'p iste'mol qilish, semizlik) keng tarqalganligi bilan bevosita bog'liqdir. Birinchidan, birlamchi tibbiy-sanitariya yordami muassasalarida "Gipertoniya maktablari" faoliyatini qayta ko'rib chiqish va ularni zamonaviy vizual o'quv qurollari bilan ta'minlash zarur. Ikkinchidan, qishloq sharoitida skrining tadbirlarini muntazam ravishda, ya'ni har bir xonadonni qamrab olgan holda o'tkazish orqali kasallikni "indamas qotil" bosqichidan profilaktika qilinadigan bosqichga o'tkazish mumkin. Uchinchidan, mahalliy hokimiyat organlari bilan hamkorlikda aholining ovqatlanish ratsionini sog'lomlashtirish bo'yicha ijtimoiy reklamalar va targ'ibot ishlarini kuchaytirish lozim. Shuningdek, AKT texnologiyalaridan foydalangan holda bemorlarning dori qabul qilish vaqtini eslatuvchi mobil ilovalarni joriy etish komplayentlik darajasini oshirishga xizmat qiladi. Ilmiy asoslangan profilaktika choralarining takomillashtirilishi kelajakda viloyatda yurak-qon tomir kasalliklaridan bo'ladigan nogironlik va o'lim ko'rsatkichlarini kamida 20-25 foizga kamaytirish imkonini beradi. Ushbu chora-tadbirlar nafaqat aholi salomatligini yaxshilaydi, balki davlatning davolash va reabilitatsiya uchun sarflaydigan iqtisodiy xarajatlarini ham sezilarli darajada tejashga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Gadoev A.G. — Ichki kasalliklar propedevtikasi — Toshkent: Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2022, 345 b.
2. Sharipova G. — Kardiologiyaning dolzarb muammolari — Farg'ona: Vodiy nashriyoti, 2023, 156 b.
3. WHO — Global report on hypertension: The race against a silent killer — Geneva: WHO Press, 2023, 210 p.
4. Karimov M.Sh. — Qishloq aholisi salomatligi va uni muhofaza qilish — Toshkent: Fan, 2021, 180 b.
5. Nazarov B. — Arterial gipertenziya diagnostikasi va davolash standartlari — Samarqand: Bilim, 2024, 98 b.
6. Yusupov A.A. — O'zbekistonda sog'lom turmush tarzi strategiyasi — Toshkent: Akademnashr, 2022, 220 b.
7. Alimov A. — Profilaktik tibbiyot asoslari — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2023, 140 b.
8. Smith J. — Cardiovascular risk factors in rural areas — London: Oxford University Press, 2021, 312 p.